

יָם שֶׁל תּוֹרָה

פרשת ויקרא תשפ"ו

בפרק א של ויקרא, התורה אומרת:

ב/ דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, אָדָם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּסֶם קָרְבָּן, לַיהוָה-- מִן-הַבְּהֵמָה, מִן-הַבְּקָר וּמִן-הַצֹּאן, תִּקְרִיבוּ, אֶת-קָרְבָנְכֶם:

ג/ אִם-עֲלָה קָרְבָּנו מִן-הַבְּקָר, זָכַר תִּמְּיָם יִקְרִיבוּ; אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, יִקְרִיב אֹתוֹ, לְרֹצְנוֹ, לִפְנֵי יְהוָה

ד/ וְסָמַךְ יָדוֹ, עַל רֹאשׁ הָעֹלָה; וְנִרְצָה לוֹ, לְכַפֵּר עָלָיו

שאלה פשוטה זו מראה עד כמה מנגנון הקרבנות עדיין נסתר מאיתנו, על אף הגישות השונות שנאמרו בנושא. ננסה אפוא להעמיק מעט יותר בסוד מצווה זו.

הרמב"ם¹ מציג הסבר מפתיע ביותר בנוגע לקרבנות שהתורה דורשת. לדעתו, לא התיר ה' את הקרבנות אלא בהתחשב באווירה האלילית ששלטה בעולם בזמן מתן תורה, ושבני ישראל עדיין היו ספוגים בה ביציאתם ממצרים. אכן, ההרגל הוא דבר שקשה מאוד לבטלו, והמשיכה לעבודה זרה הייתה אז חזקה מאוד. אילו היה נדרש לפתע לבטל מן העם את המנגנון הזה, שהרמב"ם מכנהו "הבל", לא היה העם מצליח לעבור מעבר כה חד. משום כך התיר ה' את הקרבנות, כדי להפנות מנהג טמא אל תוך הקדושה,

שאלה יסודית מתעוררת ביחס למעשה הקרבנות. חלק גדול מהם נועד לתקן את החטאים שנעשו על ידי העם. כל אדם היה יכול אפוא, בזמן בית המקדש, להשיג תיקון על עוונותיו, ובכך לשמור תמיד על קשר חזק עם ריבון העולם. התוצאה הייתה כפולה: לא זו בלבד שמבחינה הגיונית לא היו האנשים צריכים להתרחק הרבה מן הקדושה, שכן יכלו לשוב ולהידבק בה במהירות, אלא אף יותר מכך - החטאים היו ניתנים לתיקון בקלות יחסית. כיצד ניתן להבין אפוא שבני ישראל הגיעו לבסוף להשחתה כה גדולה עד שגרמו לחורבן הבית ולירידה לגלות? האם הקרבנות לא מחקו את החטאים? האם קדושתם לא נשמרה תמיד?

¹ מורה נבוכים, חלק ג' פרק ל"ב.

ולאפשר במשך הזמן למחוק את עקבות העבודה הזרה ממחשבת בני האדם.

על אף שהדברים עשויים להיראות מפתיעים, ניתן למצוא סיוע לגישתו של הרמב"ם בדברי המדרש²:

רבי פנחס בשם רבי לוי אמר משל לבן מלך שגס לבו עליו והיה למד לאכל בשר נבלות וטרפות, אמר המלך זה יהיה תדיר על שלחני ומעצמו הוא נדור [גדור], כך לפי שהיו ישראל להוטים אחר עבודת כוכבים במצרים והיו מביאים קרבניהם לשעירים, דכתיב (ויקרא יז, ז): ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים, ואין שעירים אלו אלא שדים, שנאמר (דברים לב, יז): ויזבחו לשדים, ואין שדים אלו אלא שעירים, שנאמר (ישעיה יג, כא): ושעירים ירקדו שם, והיו מקריבין קרבניהם באסור במה ופרעניות באות עליהם, אמר הקדוש ברוך הוא יהיו מקריבין לפני בכל עת קרבנותיהן באהל מועד, והן נפרשים מעבודת כוכבים והם ניצולים, הלא הוא דכתיב: איש איש מבית ישראל וגו'.

רבי יוסף חיים³ מביע תמיהה עמוקה על גישה זו. קשה לו לקבל שמצווה יסודית כל כך כמו מצוות הקרבנות אינה אלא אמצעי חינוכי שנועד להרחיק את האדם מן העבודה הזרה. הקרבנות תופסים מקום מרכזי במבנה עבודת ה'. הם מהווים את עצם מה שאנו מכנים "עבודה", עבודת המקדש, ועבודה זו נחשבת לאחד משלושת העמודים שעליהם העולם עומד. מוסד בעל חשיבות כה גדולה אינו יכול להיות מצומצם לויתור שנעשה מחמת חולשת האדם בלבד. יתר על כן, גם לאחר חורבן בית המקדש תקנו חכמים לקרוא בכל יום את פרשיות הקרבנות שבתורה, כדי שתיחשב קריאה זו כאילו הוקרבו הקרבנות עצמם. אילו היו הקרבנות אמצעי זמני בלבד שנועד להרחיק את האדם מן העבודה הזרה, מדוע היה צורך להמשיך להזכירם בפה ובלימוד? עצם ההמשכיות הזו מלמדת שמשמעותם עמוקה הרבה יותר מתפקיד היסטורי בלבד.

לקשיים אלה מצטרפות גם קושיותיו של הרמב"ן. הוא מעיר שכבר לפני הופעת עבודה זרה מאורגנת אנו מוצאים קרבנות. נח, למשל, הקריב קרבנות מיד לאחר יציאתו מן התיבה, בזמן שלא נותרה עוד בעולם שום תרבות אלילית לאחר המבול. התורה אף מספרת שה' הריח את "ריח הניחוח" של הקרבן הזה, ואז אמר שלא יוסיף עוד להכות את הארץ כאשר עשה. וכן הבל הקריב מבכורות צאנו ומחלביהן, ומנחתו התקבלה ברצון לפני ה'. בעיון במדרש אנו למדים שאף אדם הראשון הקריב קרבן לפני ריבון העולם. כל הדוגמאות הללו מראות שרעיון הקרבן הופיע כבר אצל ראשוני בני האדם, ולכן אי אפשר להסבירו רק כתגובה לעבודה זרה.

נוכח הקשיים הללו, **רבי יוסף חיים** מבאר את מהותם העמוקה של הקרבנות. כדי להבין את דבריו לעומקם, יש להקדים מושג חשוב הקשור לכוונות הקבליות המלוות את קיום המצוות. פעמים רבות, כאשר אנו מברכים ברכה או כאשר אנו מתפללים – כגון בקריאת שמע או בתפילת העמידה – מגלה האריז"ל שיש לאדם לכוון בדעתו כאילו הוא מקבל עליו את ארבע מיתות בית דין. לכוונה זו יש מטרה מדויקת: על ידה אנו מאפשרים לחלק מסוים מנשמתנו לעלות אל העולמות העליונים ולפעול שם כמקור המעורר שפע. הניצוצות שאנו מעוררים גורמים לתגובה שמימית, והיא הורדת זרמי חיים לעולם. אלו הן ההתחלות המביאות לזיווג, לאיחוד בין מדרגות עליונות, שממנו נמשכים מקורות רוחניים אל מציאותנו.

במסגרת התפילה או הברכות, פעולה זו נעשית במחשבה בלבד. אולם מחשבה לבדה אינה דומה למחשבה המלווה במעשה. כאשר הכוונות הקבליות הללו מתחברות למעשה פיזי, כוח פעולתן ויעילותן גדלים מאוד. כאן מתגלה סוד הקרבנות. האדם שחטא הוא זה שצריך לתקן את נשמתו, ועל כן עליו להפריד את החלק שנפגם כדי לטהרו. לשם כך יש להעלותו לשמים ולהשלימו בשפע האלוהי המסוגל להשיבו למצבו המקורי. משום כך יש "להיפרד" ממנו באותו אופן שתואר לעיל. מדובר בכוונה עדינה ומורכבת ביותר, שהשלמת פעולתה אפשרית רק כאשר היא מצטרפת למעשה פיזי, אשר נוכחותו מעצימה מאוד את התוצאה.

לפיכך, כאשר האדם מקריב קרבן הוא מקיים שני מהלכים בו-זמנית: מעשה חיצוני ועלייה פנימית. במחשבתו הוא מדמה כאילו עצם ישותו מוקרבת לה', כפי שאדם מקבל על עצמו בקריאת שמע למסור את נפשו על קידוש השם. הקרבן נעשה אפוא צורה של מסירת הנפש, הפיכת החיים האנושיים עצמם למנחה רוחנית. את הפעולה הזו הוא מלווה בהקרבת הבהמה, כדי לחבר בין המעשה והמחשבה ולהעצים את השפעתם הרוחנית.

תהליך זה אינו מוגבל דווקא למי שחטא, שכן ישנם קרבנות שאינם באים על חטא. במקרה כזה מאפשר המנגנון עלייה והתרחבות של הרוחניות שבתוכנו. לפי תפיסה זו מקבלים הקרבנות של הדורות הראשונים – אדם, נח והאבות – את משמעותם המלאה. הם לא נבעו מהשפעת עבודה זרה, אלא מאינטואיציה עמוקה: הרצון להתקרב אל ה' על ידי נתינת עצם הקיום לפניו. אומות העולם שעבדו עבודה זרה חיקו לאחר מכן את המעשה החיצוני מבלי להבין את משמעותו הפנימית, וכך הפכו את הפעולה הרוחנית

² ויקרא רבה, פרק כ"ב פסקה ח'.

³ אמרי בינה, חלק חוקרי לב, פרק י"ג.

למתנה המוגשת לאלילים. לפי זה אין העבודה הזרה מקור הקרבן, אלא עיוות של מנהג קדוש קדום יותר.

אפשר אפוא להבין את דברי הרמב"ם בצורה מעודנת יותר. כפי שמסביר רבי יוסף חיים, אדם במדרגתו של הרמב"ם ודאי אינו יכול להיות מי שאינו יודע את סוד הקרבנות, ולכן אין הוא מתכוון לשלול את משמעותם המיסטית והעמוקה. אלא שהוא מודע למציאות: מעטים הם האנשים הקדושים והמלומדים המסוגלים להבין ולהשיג את הסודות הללו. עבור רוב העם, הקרבת הקרבן אינה אלא שחיטת בהמה כדי להגיש "מתנה" לריבון העולם. לאור מה שהתבאר, מובן שבאופן זה אכן מדובר במעשה חסר משמעות פנימית, כפי שאומר הרמב"ם. לפי גישה זו היה ראוי שהקרבת הקרבנות יינתנו רק לתלמידי חכמים ולכהנים היודעים את הסודות הללו, ואילו שאר העם לא היה צריך להשתתף בכך כלל, שהרי מעשיהם דומים למעשי עובדי האלילים.

אולם מאחר שהעם היה רגיל להקריב קרבנות במסגרת העבודה הזרה, בעקבות השנים הרבות שעברו במצרים, היה קשה מאוד לדרוש מהם להפסיק זאת בבת אחת. לכן התירה התורה לכל אחד להביא את קרבנו, וכך להפוך הרגל מסוכן למעשה של עבודת ה' אמיתית.

שאלה חשובה מתעוררת מדברינו. אם אכן מדובר בהעלאת נשמתנו שלנו, מדוע יש צורך בהמתת בהמה? מה הקשר בין הדבר לבין חטאנו? ועוד יותר מכך, מדוע דווקא הבהמה תהיה היעילה לכך? לפי ההיגיון של התפתחותנו הרוחנית, היה ראוי שנגרום לעצמנו צורה כלשהי של סבל גופני כדי לחוות במלואו את התהליך המתואר. מדוע אפוא הבהמה משמשת כאמצעי, ומדוע היא צריכה לעבור מיתה בעבורנו?

כדי להבין זאת, עלינו לשוב אל המשמעות העמוקה של האכילה. כבר הסברנו כמה פעמים שאדם הראשון קיבל משימה לקרוא שמות לבעלי החיים לאחר בריאתו. האריז"ל מבאר את מטרת המהלך הזה: לקרוא שם פירושו לחבר את הנברא אל שורשו העליון. במילים אחרות, כאשר אדם נותן שם לבעל חיים, הוא מעלה את אותו נברא אל מדרגת קיומו הגבוהה ביותר ומשלים את תיקונו, עד שהוא מגיע למצב של שלמות ותיקון. בעל החיים מגיע אז למדרגה שקשה לנו כיום לשערה, מפני שהעלייה שהוא עובר גדולה מאוד. האריז"ל מביא כדוגמה את חמורו של רבי פינחס בן יאיר, שהיה מסוגל להבחין מיד אם הופרשו תרומה ומעשר מן המאכלים שהוגשו לפניו.⁵

המצב שאליו הגיעו בעלי החיים שעליהם פעל אדם תיקון זה היה גבוה אפילו ממדרגת בני האדם שלאחר החטא הראשון. הפער גדול כל כך עד שרבי זירא אמר:
אם הראשונים היו בני אדם, אנו כחמורים – אך לא כחמורו של רבי פינחס בן יאיר אלא כשאר החמורים.

מצבם הגבוה מסביר מדוע לא היה צורך בפעולה נוספת לגביהם: הם כבר הגיעו לשלמותם. משום כך לא הותר לאדם לאכול בשר, שכן לא היה בכך כל שיפור למצב הבהמה. לעומת זאת אדם לא קרא שמות לצמחים ולמינרלים, ולכן הותר לו להשתמש בהם. באמצעות האכילה ניתן להעלות את הדברים הנאכלים למדרגה רוחנית גבוהה יותר.

כיצד הדבר נעשה?

בשני שלבים מרכזיים. ראשית יש לזכור שהמאכל שאנו אוכלים נעשה לאחר מכן חלק ממשי מגופנו – הוא נעשה חלק מאיתנו. ממילא כאשר אנו פועלים, החומר שממנו היה מורכב המאכל משתתף במעשה שאנו עושים. כאשר אנו מקיימים מצווה, היא משפיעה על כל מרכיבי גופנו, וגם המאכלים שאכלנו נהנים מן השפע הרוחני החודר אלינו ומתעלים יחד עמנו.

אולם יש תנאי חשוב לכך: תיקון החומר הנאכל. אמנם עצם הכללת המאכל בגופנו קושרת אותו למעשינו, אך אם הדבר נעשה ללא בירור, גם הטומאה הטמונה בו עלולה לחדור אלינו. לכן בעת האכילה עלינו להפריד את הטומאה כדי לקבל רק את ניצוצות הקדושה שבתוכו. לשם כך מגלה האריז"ל את סוד הלעיסה. חז"ל מלמדים: שיש ל"ב נתיבות חכמה. כבר הסברנו: שהאות המבטאת את החכמה היא האות א. מקום גילוי החכמה הוא הפה, המבטא אותה בדיבור. משום כך יש בפה שתי מערכות שיניים, בכל אחת שש-עשרה שיניים, וביחד שלושים ושתיים – כנגד ל"ב נתיבות החכמה. המספר שש-עשרה נכתב בגימטריה י"ו, כפי שאנו רואים בפועל, כאשר הפה סגור, שתי שורות השיניים מצטרפות זו על גבי זו ונעשות שכבה אחת דחוסה. דבר זה מבטא את איחוד שני י"ו דרך האות ו של שתי השורות הנצמדות. שתיהן יוצרות מעין ו עבה, שעליו מתווספים הי"ו העליון והי"ו התחתון שנותרו משתי סדרות י"ו. ובכך נוצרת האות:

⁴ שער המצוות, פרשת עקב.

⁵ ראה מסכת חולין דף ז' ע"א.

⁶ מסכת שבת דף קי"ב ע"ב.

⁷ תחילת ספר יצירה.

⁸ ראה דבר תורה על שמות תשפ"ו.

האדם עצמו עלול להיפגע מן הצדדים השליליים שלא ידע להפרידם, ואז מדרגת האדם עלולה לרדת אל מדרגת הדבר הנאכל. זהו סוד הגלגול של הנשמה בעולמות החי, הצומח והדומם חס ושלום.

על כך מביא חסד לאברהם¹⁰: **והנה בזמן שהיה בית המקדש קיים היו הכל נתקנים על ידי מה שהיה נקרב על גבי המזבח, כי האדם היה נתקן על ידי התשובה והוידו, בשעת הקרבן, ובעל חי נתקן בסוד הקרבן עצמו, והצומח על ידי הנסכים והמנחות, והדומם על ידי המלח בסוד על כל קרבן תקריב מלח, אמנם עתה אין בנו כח לבררם ברור גמור כמו אדם הראשון וכמו זמן בית המקדש.**

מדברי הרב עולות שתי נקודות מרכזיות. מצד אחד, תיקון האדם נעשה בעיקר במחשבה, כפי שביארנו לעיל. מצד שני, לאחר חטא אדם הראשון נחלש כוחו של האדם עד שאינו מסוגל עוד לתקן כראוי את בעלי החיים, הצמחים והמינרלים. האכילה אכן מביאה לשיפור מסוים, אך הוא מועט מאוד לעומת הפוטנציאל המקורי. כאן נכנסים הקרבנות, הבאים כביכול להחליף את האדם בחולשתו. מטרת הקרבן אינה האדם עצמו בלבד, אלא בעיקר הבהמה, הצומח והדומם, שהם יעד התיקון. משום כך קיימים קרבנות גם כאשר אין חטא, והם מוקרבים מדי יום ובזמנים שונים ללא קשר ישיר למעשיו של העם.

מאחר שמנגנון זה קיים, האדם יכול לצרף אליו את תשובתו, בזכות מתנה נפלאה שהקב"ה נתן לנו.

הפסוק השלישי שהזכרנו מעורר את תשומת לבם של המפרשים. התורה מתארת את הרגע שבו האדם הסומך על הקרבן מניח את ידיו על ראש הבהמה. דווקא אז על החוטא לעשות תשובה. פעולה זו נעשית בשתי הידיים, ובכל זאת התורה משתמשת במילה ידו בלשון יחיד. ביאורים רבים נאמרו, ננסה להציג ביאור מחודש. חז"ל¹¹ מלמדים שכאשר התורה מזכירה "יד" ללא פירוט, הכוונה ליד שמאל. במילים אחרות, רמז הפסוק שלנו מכוון ליד שמאל, ודבר זה מהווה מידע יקר שמתגלה לנו מלידתם של יעקב ואחיו התאום עשו¹²:

וַיִּמְלֹאוּ יָמֶיהָ לְלֶדֶת וְהָיָה תוֹמִם בְּבִטְנָהּ.

המילה תום היא חריגה, והיה ראוי לכתוב תְּאוֹמִים. **האברבנל** מסביר שהדבר בא לרמוז ששני האחים שלמים בדרכם: אחד כולו טוב והשני כולו רע.

כאשר הפה סגור, שתי שורות השיניים מצטרפות זו לזו ומבטאות את האחדות הזו; וכאשר הפה נפתח, האות א מתחלקת:

בכך מתגלה גם סוד המילים הפותחות את תפילת העמידה:

אֲדַנְי שְׁפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ.

המילה אֲדַנְי מורכבת מן האות א הבאה למתק את שלוש האותיות הנותרות היוצרות את המילה דין. פתיחת הפה – כלומר פתיחת האות א לשתי שורות השיניים – שוברת את כוחות הדין. לכן אנו מבקשים: "שְׁפָתַי תִּפְתָּח", כדי שהפה יוכל לבטא תהילה, שהיא ביטוי לרחמים.

אותו עיקרון פועל גם בזמן האכילה. החכמה מתלבשת בפה דרך האות א ושתי מערכות השיניים, והלעיסה שוברת את החומר ואת כוחות הרע שבו, ומשחררת את ניצוצות הקדושה שבו. ניצוצות אלו בלבד נכנסים אל גופנו, ומכאן ואילך יכולים להתעלות דרך מעשיו הטובים של האדם.

כאשר אדם הראשון חטא, חלה שוב ירידה רוחנית גם בבעלי החיים. מעתה צריך היה להתחיל מחדש את תהליך התיקון, אלא שכוחות הרע כבר היו חזקים מדי. משום כך היה צורך להמתין עד ימי המבול, עד זמנו של נח, כאשר הקב"ה החליש את כוחות הרע והותר לאדם לאכול מן הבהמות הכשרות כדי לנסות לתקן אותן.

אולם **האריז"ל** מדגיש שהעלייה הנוצרת באמצעות האכילה רחוקה מאוד מן המדרגה שאדם היה יכול להשיג לפני החטא. יתר על כן, בירור ניצוצות זה אפשרי באמת רק למי שמבין את הסודות הללו. לכן אמרו חז"ל⁹ שמוטב למי שאינו תלמיד חכם שלא יאכל בשר. שאם לא כן, לא רק שאין תיקון, אלא

⁹ מסכת פסחים דף מ"ט ע"ב.

¹⁰ עין יעקב, פרק כ"ז.

¹¹ מסכת מנחות דפים ל"ו ע"ב ול"ז ע"א.

¹² בראשית, פרק כ"ה פסוק כ"ד.

הישמח משה¹³ שואל כיצד ייתכן אם כן שיש להם בחירה חופשית. על כך הוא מביא את הפסוק¹⁴:

וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא אָחִיו וַיְדוּ אַחְזָת בְּעֵקֶב עֲשׂוֹ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב.

האחיזה הזו אינה רק סמל. יש כאן התנגשות ממשית בין כוחות הטוב והרע כבר בלידתם. כתוצאה מכך התרחש חילוף מסוים: עשיו העביר צד שלילי אל ידו של יעקב, ואילו יעקב הכניס ניצוץ חיובי בעקבו של עשיו. מכאן נוצר מקום לבחירה חופשית אצל כל אחד מהם.

כך מוסבר גם סימן הכשרות המצוי בחזיר. התורה דורשת שני סימנים לאכילת בשרת: העלאת גרה ופרסה שסועה. רוב בעלי החיים הם או בעלי שני הסימנים או חסרי שניהם. ארבעה בלבד יש להם סימן אחד: הגמל, השפן, הארנבת והחזיר. שלושת הראשונים מעלים גרה אך אינם מפריסים פרסה, ואילו החזיר מפריס פרסה ואינו מעלה גרה.

חז"ל קישרו ארבעה בעלי חיים אלה לארבע גלויות, והחזיר מקביל לגלות אדום הקשורה לעשיו. כשם שעשיו קיבל ניצוץ קדושה בעקבו מן המפגש עם יעקב, כך החזיר – המסמל אותו – נושא סימן טהרה בפרסותיו.

כיצד מתבטא הדבר אצל יעקב? הגמרא מלמדת שכאשר התורה אומרת "יד" סתם, הכוונה ליד שמאל. מכאן מסיק **קובץ פארות**¹⁵ שהיד שבה אחז יעקב בעקב עשיו – ושבה קיבל את ניצוץ הטומאה – הייתה יד שמאל. לכן היא נקראת היד החלשה. תיקון הפגם הזה נעשה במצוות תפילין של יד, המונחות על היד החלשה. **האריז"ל**¹⁶ מסביר גם את שבע הכריכות שביב הזרוע כנגד שבע ההשתחויות של יעקב לפני עשיו, כדי להכניע את כוחות הרע. **הזוהר**¹⁷ מוסיף שהתפילין קושרות את היצר הרע ומשעבדות אותו ליצר הטוב.

מכאן שיד שמאל היא המקום שבו יכולים הכוחות השליליים להיכנס. בזמן הקרבן עוברים דרכה הכוחות הללו כדי להסתלק.

הישמח משה¹⁸ מגלה גם שהאפשרות שקרבן הבהמה יועיל לאדם נובעת ממעשה עקידת יצחק. באותה שעה הוחלף יצחק באיל, וחז"ל מלמדים שקרבן האיל נחשב כאילו יצחק עצמו הוקרב. לפי סוד **האריז"ל**, ליצחק

הייתה בתחילה נשמה נקבית, והיא עברה אל האיל ונקרבה בפועל. בזכות מסירותם של אברהם ויצחק קיבל הקב"ה מעשה זה כתקדים לכל הקרבנות. מאז אפשר לאדם להעביר חלק מנשמתו אל הבהמה המוקרבת, וכך הקרבן חל עליו באמת.

לכן החוטא אמור להעלות במחשבתו את נשמתו, אך צירוף המחשבה למעשה מחזק את התהליך. התורה מאפשרת לאדם להכניס את החלק הפגום של נשמתו אל הקרבן, כדי שהמחשבה והמעשה יפעלו יחד, והנשמה תעלה ממש כקרבן. וכשם שיצחק קיבל נשמה חדשה לאחר העקדה, כך גם האדם זוכה לשפע רוחני חדש המתקן את החסר שנגרם מחטאו.

עתה ניתן להבין מדוע הקרבנות לא מנעו את חורבן בית המקדש. כפי שהסביר **רבי יוסף חיים** על דברי **הרמב"ם**: רק מי שקישר את כל הכוונות הללו למעשה הקרבן היה מקיים את המצווה בשלמותה. כך גם באכילה – רק החכמים ידעו לברר את הניצוצות. עבור רוב העם נותר הקרבן בעיקר כאמצעי להרחיק את העבודה הזרה, כפי שתיאר **הרמב"ם**, ולא ככלי תיקון עמוק. משום כך לא פעל מנגנון התיקון במלואו, והדבר הביא לבסוף לתוצאות הקשות.

מכאן אנו מגיעים לחשיבותו של חג הפסח. חז"ל מדגישים שהמילה פסח נדרשת כ"פה סח" – הפה המדבר. שוב מתגלה כוח הפה לפתוח את החכמה ולבטא שבח לה'. בכך אנו שוברים את כוחות הרע של מצרים שנותרו בנו, ופותחים פתח ליציאה מן הגלות הנמשכת עד היום. זהו עומק סיפור יציאת מצרים בליל הסדר: לא רק לספר את הסיפור, אלא להפנים את הגאולה ולחיות אותה, עד שנזכה לצאת באמת מן הגלות ולטעום את טעם החירות.

אמן ואמן.

שבת שלום.

יהודה משה שרביט

¹³ על בראשית, פרק כ"ה פסוק כ"ב.

¹⁴ בראשית, פרק כ"ה פסוק כ"ו.

¹⁵ עמוד רפ"א.

¹⁶ עץ חיים, שער נ"ו.

¹⁷ פרשת כי תצא.

¹⁸